

Research Article

การศึกษาอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นโดยชุมชน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

CULTURAL AND COMMUNITY HERITAGE IDENTITY STUDY FOR LOCAL TOURISM OF PAKPLI DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์*

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Nathanan Wiriyawit*

Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*E-mail: nathanan@pnru.acth

Received: 2021-02-03

Revised: 2021-03-31

Accepted: 2021-04-02

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นโดยชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 11 คน 2) การสำรวจอัตลักษณ์และมรดกชุมชนด้วยแบบสอบถาม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 525 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวน (F-test) ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของชาวอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ประกอบด้วย 10 ด้าน ได้แก่ ด้านประเพณีทางศาสนา ด้านภาษาถิ่น ด้านประเพณีข้าวเหนียว ด้านอาหาร ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านภูมิปัญญา ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณีด้านความเชื่อ ด้านศิลปะการแสดง และด้านการทำนา ตามลำดับ และพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชาติพันธุ์ ตำบลที่อาศัย การศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์และมรดกชุมชนของชาวอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกที่แตกต่างกันด้วย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ วัฒนธรรม มรดกชุมชน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ABSTRACT

The research objective was to study the cultural and community heritage identity for local tourism of Pakplee District, Nakhon Nayok Province. This research was mixed methodology between qualitative research and quantitative research. The research instruments for collective data were 1) interviewing 11 key informants: the community leaders, community philosophers, village headman, and headman 2) surveying identity culture and community heritage from 525 sample people in Pakplee District, Nakhon Nayok Province. The descriptive statistics were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The inferential statistics were independent t-test and F-test. The research result was found that there were 10 cultural identities in this community: 1) religious traditions 2) dialect 3) sticky rice tradition 4) local food 5) tourist attractions 6) local wisdom 7) local dress 8) traditional beliefs 9) performing arts and 10) traditional rice farming. In addition, people who were different in ethnic, district, education, and occupation; had a statistically significant difference in cultural and community heritage identity opinions.

Keywords: Identity, Culture, Heritage, Pakplee District, Nakhon Nayok Province

บทนำ

การท่องเที่ยวนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) พบว่า ในปี พ.ศ.2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั่วโลก 1,186 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2557 จำนวน 52 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.6 และการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทั่วโลก (Gross Domestic Product: GDP) นำไปสู่การสร้างงานถึง 284 ล้านตำแหน่งทั่วโลกและสร้างรายได้ 1,260 พันล้านเหรียญสหรัฐ (Pongponrat, 2017)

แต่จากสถานการณ์โควิด-19ที่ผ่านมาทำให้คนต่างชาติไม่สามารถเดินทางมาเที่ยวไทยได้ นายพิพัฒน์ รัชกิจประการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเปิดเผยว่า สถานการณ์ท่องเที่ยวประเทศไทยโดยรวมในช่วง 9 เดือนแรก (มกราคม-กันยายน) ปี 2563 มีรายได้จากการท่องเที่ยวโดยรวม 655,000 ล้านบาท ลดลง 1.57 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็น 70.57% จากช่วงเดียวกันปีของที่ผ่านมา โดยลดลงทั้งจากตลาดต่างประเทศและตลาดคนไทยเที่ยวในประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จนทำให้มีการระงับการเดินทางกันทั่วโลก แบ่งออกเป็นจำนวนนักท่องเที่ยว

ชาวต่างชาติเดินทางมาประเทศไทย 6.69 ล้านคน ลดลง 22.77 ล้านคน คิดเป็น 77.29% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา และมีรายได้เท่ากับ 332,000 ล้านบาท ลดลง 1.10 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็น 76.77% ของช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา (Thairath Online. June 11, 2020)

ในส่วนของไทยเที่ยวไทย ในช่วง 9 เดือนของปี 2563 มีจำนวนผู้เดินทางทั้งสิ้น 52.71 ล้านคน-ครั้ง ลดลง 63.57 ล้านคน-ครั้ง หรือคิดเป็น 54.67% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา และมีเม็ดเงินที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว 323,000 ล้านบาท ลดลง 474,000 ล้านบาท หรือคิดเป็น 59.46% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา สำหรับอัตราการเข้าพักสถานพักแรม แสดงให้เห็นถึงการฟื้นตัวที่ต่อเนื่องอย่างช้า ๆ และการท่องเที่ยวในเมืองรอง (ที่ส่วนใหญ่เป็นเมืองขนาดเล็ก) ฟื้นตัวในอัตราที่สูงกว่าเมืองหลัก โดยอัตราเข้าพักรวมเดือนกันยายนที่ผ่านมา อยู่ที่ 27.93% ของจำนวนห้องพักทั้งหมด ดีขึ้นเรื่อย ๆ (Thairath Online. October 22, 2020)

จังหวัดนครนายกเป็นเมืองรองของการท่องเที่ยวและเป็นจังหวัดในพื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก จึงเป็นแนวทางกระตุ้นให้คนไทยเที่ยวไทย อย่างไรก็ตาม หากสถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้น แนวทางต่อไปคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้มาเที่ยวจังหวัดนครนายกเพิ่มขึ้น ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 มุ่งเน้นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบมากขึ้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ) เช่นเดียวกับทิศทางเป้าหมายของกรมการท่องเที่ยวในอนาคตได้กล่าวถึง การพัฒนาอัตลักษณ์และเรื่องราวของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Identity and Local Stories) (Department of Tourism. 2018) เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวได้นั้น จำเป็นต้องดึงทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนให้ชัดเจนและสอดคล้องกับวิถีถิ่นของชุมชนเพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรายได้เสริมของชุมชน แต่ยังคงอาชีพเดิมของชุมชนอยู่ (Choiboomroon, 2015)

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นมรดกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุนทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ไทยพวน ลาว จีน และไทย ทำให้ชุมชนอำเภอปากพลี มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชน จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่น โดยชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้ชุมชนได้เห็นถึงอัตลักษณ์วิถีถิ่นซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญภายในชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาให้อำเภอปากพลีเป็นแหล่งการท่องเที่ยววิถีถิ่นอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

คำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่น ๆ หรือลักษณะที่ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลี โดยที่ “อัตต” มีความหมาย ตัวตน, ของตน ส่วน “ลักษณะ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว (Sungkharat & Taweeburut, 2015) ดังนั้น ความหมายของอัตลักษณ์ หมายถึง การสร้างความเป็นตัวตนของบุคคลหรือกลุ่มคน เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองหรือกลุ่มของตน เป็นทั้งจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกส่วนรวม ในระดับสังคมที่เกิดจากการนิยามว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่น กลุ่มอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกอัตลักษณ์เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในการรับรู้เกี่ยวกับตัวเองและคนอื่นรับรู้ โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ (Promnimitkul, 2015) อัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะตัวของคน ชุมชน สังคม หรือประเทศ ซึ่งบุคคลอาจมีหลายอัตลักษณ์ เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มหรือของชุมชนก็อาจมีความเหมือน

และความต่างกับอัตลักษณ์กลุ่มอื่นหรือชุมชนอื่น นอกจากนี้ อัตลักษณ์สามารถมีหลายมุมมอง เช่น มุมมองคำตอบของบุคคลผู้นั้น นิยามตนเอง และคำตอบจากผู้อื่นที่นิยามบุคคลนั้น

การเกิดของอัตลักษณ์

Stuart Hall (Hall, 1997 refer to Pongnak, 2014) ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ หรือ Identity ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นลอย ๆ แต่ก่อขึ้นมาภายในวัฒนธรรม ช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งวัฒนธรรมนั้นก็เป็โครงสร้างทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว และเรียกวัจรนั้นว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of culture) ดังนั้น อัตลักษณ์จึงถูกผลิต (Produced) ถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) ภายใต้วัฒนธรรม พร้อมกับการสร้างความหมาย (Creating meaning) ผ่านระบบของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งต่าง ๆ ที่สามารถนำไปสร้างเป็นอัตลักษณ์ได้ ซึ่งมีระดับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นทั้งพื้นที่ของประสบการณ์และความรู้สึกของปัจเจก ในขณะเดียวกันก็เป็นระดับของโครงสร้างสังคม ซึ่งแต่ละระดับจะมีพลวัตภายในและประวัติศาสตร์ของมันเอง (Fuengfusakul, 2003 refer to Pongnak, 2014)

ประเภทของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม (Kanpanuek & Ponkaew, 2009)

ส่วน สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (Plianroong, 2010) ได้แบ่งอัตลักษณ์เป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Individual identity) 2) อัตลักษณ์ร่วม (Collective identity) 3) อัตลักษณ์องค์กร (Corporate identity) 4) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) และ 5) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) ซึ่งอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีลักษณะที่ว่า อัตลักษณ์ทางสังคมนั้นเป็นผลผลิตที่สั่งสมมาจากการใช้วาทกรรม (Product of discourse) ดังนั้น อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งที่ติดต่อมาจากธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากสังคม (Social construction) บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์เดียวกัน ก็จะถูกยอมรับจากสมาชิกภายในสังคมเดียวกันให้เป็นคนวงใน/เป็นคนวัฒนธรรมเดียวกัน”

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (Department of Cultural Promotion, Minister of Culture, 2016) ว่าวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ จุดร่วมของคุณลักษณะอันโดดเด่นของกลุ่มคนที่อยู่ในสังคม ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่ถือว่ามีความหลากหลายของกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศ

สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาจากวิถีชีวิต ทศนคติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี สภาพแวดล้อมตลอดจนชาติพันธุ์ที่ต่างกัน ส่งผลถึงการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมให้ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างการจดจำและสามารถจำแนกความหลากหลายของกลุ่มวัฒนธรรมเหล่านั้นได้ (Yaownanon et al., 2019)

(Kaewthep, 2011 refer to Khunphon, 2014) กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) ก่อตัวมาจากการใช้วาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการต่าง ๆ ในสังคม (Social practice) ที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การสนทนา การทักทาย การประกอบพิธีกรรม ฯลฯ บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดียวกัน ก็จะถูกยอมรับจากสมาชิกภายในชุมชนเดียวกันว่า “เป็นคนใน/คนในวัฒนธรรมเดียวกัน” ในด้านบทบาทของอัตลักษณ์ต่อบุคคลและสังคมนักวัฒนธรรมนิยมบางสำนักก็มีแนวคิดพื้นฐานว่า เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับ “อำนาจ” (power) เนื่องจากวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคมนั้น เป็นแหล่งที่มาของอำนาจบางชนิด หากบุคคลหรือสังคมใดขาดอัตลักษณ์เฉพาะตัวหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้วก็จะทำให้ขาดความมั่นใจหมดความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นต้น ในขณะเดียวกัน อัตลักษณ์คือการต่อสู้ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งภายใต้สังคมที่เต็มไปด้วยผู้คนที่หลากหลาย

มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง อนุสรณ์สถาน โบราณสถาน พื้นที่ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

สุนทรียภาพ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ ชาดิพันธุ์ วิทยา หรือมนุษยวิทยา ทั้งงานด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดี สถานที่สำคัญ รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นหรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ ตลอดจน ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ อาหาร การกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ (Suratsawadee et al., 2016)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจน อาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” (The World Heritage Convention) ซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐสมาชิกขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ในการประชุมใหญ่สมัยสามัญครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2515 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2518 ได้ให้คำจำกัดความเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ (Pongnak, 2014) ไว้ดังนี้

1. มรดกทางวัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 อนุสรณ์สถาน: ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมหรือ

จิตรกรรม ส่วนประกอบ หรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันของสิ่งต่าง ๆ ช่างต้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

1.2 กลุ่มอาคาร: กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

1.3 แหล่ง: ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือผลงานที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาดิพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

2. มรดกทางธรรมชาติ มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สภาพธรรมชาติที่ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพหรือกลุ่มของสภาพธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติสุนทรียศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์

2.2 สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังได้รับการคุกคาม ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล นิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

2.3 สภาพธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงามตามธรรมชาติ

จากที่ทุกชนชาติในโลกต่างมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง มรดกทางวัฒนธรรมจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมีความค่าในฐานะเป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมือง ซึ่งคนในชาติควรจะช่วยกันดูแลรักษา เพื่อนำมาใช้ประโยชน์และให้ผู้คนในโลกได้ชื่นชม มรดกทางวัฒนธรรมทั่วไปจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ เช่น บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนท้องถิ่น ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิชาการ ศิลปะ มีการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของชีวิตของกลุ่มชนและสังคมที่ได้มีการสืบทอดกันมา องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้แบ่งการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม ออกเป็น 2 ประเภท (Pongnak, 2014) ดังนี้

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้และวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน

2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) หมายถึง ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวทางปฏิบัติทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใด ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการสั่งสมความรู้และการประยุกต์ใช้

ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพตามอนุสัญญา สามารถแบ่งออกได้ (Pongnak, 2014)

ดังนี้ 1) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษาในฐานะพาหะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ และ 4) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทนการแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง (Department of Cultural Promotion, Minister of Culture, 2016)

ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำแนกออกเป็น 6 สาขา (Department of Cultural Promotion, Minister of Culture. 2016) ดังนี้

1. วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ดังนี้ 1) วรรณกรรม หมายถึง วรรณคดีหรือศิลปะอันเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดและจินตนาการ แล้วนำมาเรียบเรียง บอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้ววรรณกรรมมี 2 ประเภท ได้แก่ วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร เป็นวรรณกรรม

ที่บันทึกด้วยตัวอักษร และวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่เล่าด้วยปากไม่ได้มีการจดบันทึก สำหรับวรรณกรรมของไทยมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

2) ภาษา หมายถึง เครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสาร ในการดำรงชีวิต ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ของแต่ละกลุ่มชน ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา

2. ศิลปะการแสดง หมายถึง การแสดง ละคร เต้น รำ และดนตรีที่แสดงเป็นเรื่องราว ทั้งที่ เป็นการแสดงตามขนบแบบแผน และ/หรือมีการ ประยุกต์ เปลี่ยนแปลง การแสดงที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการแสดงต่อหน้าผู้ชมและมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ความงาม ความบันเทิง หรือเป็นการแสดงที่ก่อให้เกิดความคิด วิพากษ์ จนนำไปสู่การพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งเป็นที่ทั้งแบบดั้งเดิมหรือ ประยุกต์ ได้แก่ การละคร ดนตรี และการแสดง พื้นบ้าน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภท ดนตรีและเพลงร้อง 2) ประเภทนาฏศิลป์และการละคร

3. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล หมายถึง การประพฤติปฏิบัติใน แนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกัน มาบนหนทางมงคลวิธี จนนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้แก่ มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณี

4. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล หมายถึง องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติ และการแสดงออกที่พัฒนาขึ้น จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อม ตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ แบ่งได้ดังนี้

1) อาหารและโภชนาการ 2) การแพทย์แผนไทย

และการแพทย์พื้นบ้าน 3) โหราศาสตร์และ ดาราศาสตร์ 4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 5) ชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน

5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายถึง ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการ สร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น สะท้อน พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นผสมผสานความรู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แล้วพัฒนา เป็นความชำนาญเฉพาะบุคคล จนเกิดเป็นงาน ช่างฝีมือที่มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละ ท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย การทำ เครื่องจักสานจากหวายหรือกระจูด การทำเครื่องเงิน และเครื่องทองเหลือง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องหนัง งานแกะสลักไม้ เป็นต้น

6. การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และ ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว หมายถึง การเล่นเกมกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีการปฏิบัติกันอยู่ ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

นับจากปี พ.ศ.2542 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของชาติ จำแนกเป็น 7 สาขา คือ 1) ภาษาถิ่นและภาษาชาติพันธุ์ 2) วรรณกรรม พื้นบ้าน 3) สาขาศิลปะการแสดง 4) แนวปฏิบัติ ทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 5) งาน ช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ ธรรมชาติและจักรวาล 7) กีฬาภูมิปัญญาไทย การเล่น การกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว รวมไม่น้อยกว่า 80 รายการ ได้แก่ ว่าวไทย

ฤชิตัดตน มวยไทย ต้มยำกุ้ง ก่องข้าวดอก ในปี พ.ศ.2555 มีการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาถึง 70 รายการ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่น เพลงหน้าพาทย์ มะโย่ง รองเง็ง ผ้าทอผู้ไทย ชนลงหินบ้านบุบาตร บ้านบาตร ตำนานอุรังคธาตุ หมากรุกไทย หมากเก็น วังวัว วังควาย ผูกเสียง แกงเขียวหวานส้มตำ น้ำพริก ปลาร้า ลูกประคบ และอื่น ๆ อีกหลายรายการ (Bunnak, 2013)

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ดังเช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และมรดกชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่น

โดยชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จึงมีการนำแนวคิดที่ได้กล่าวมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

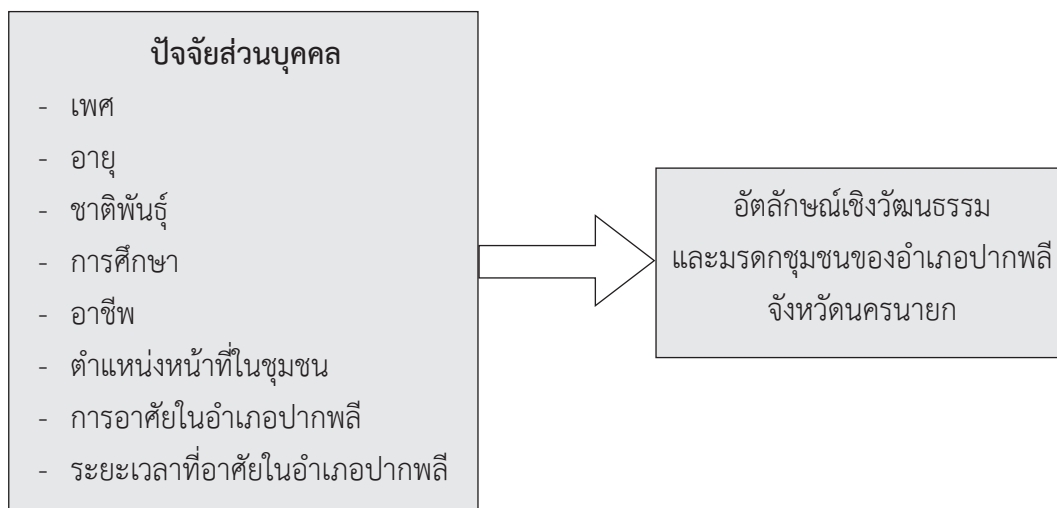
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชนแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 11 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2) การสำรวจอัตลักษณ์และมรดกชุมชนด้วยแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบ การจัดลำดับ และแบบประเมินค่าประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 525 คนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน 1) การสุ่มแบบโควตา โดยได้แบ่ง 7 ตำบล ๆ ละ 75 ชุด 2) การสุ่มแบบบังเอิญจนได้จำนวนครบตามต้องการ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบความตรง (validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา สารสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และ ดร.อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว และการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้ค่า IOC มากกว่า .75 หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำไปทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ .969 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent t-test) และการทดสอบความแปรปรวน (F-test)

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ชุมชนได้ทราบลักษณะเฉพาะของชุมชนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นโดยชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว การวางแผนการตลาด และการพัฒนาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมและมรดกชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

2. นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษาเพื่อ บูรณาการการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ประวัติดั้งเดิมตามพยานหลักฐานที่ปรากฏและการบอกเล่าของผู้อาวุโสในพื้นที่ อำเภอปากพลีมีชื่อว่า “อำเภอบุงไร่” ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2436 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2448 ได้เปลี่ยนชื่อจากชื่ออำเภอบุงไร่ เป็น “อำเภอหนองโพธิ์” โดยรวมเอาบ้านหนองโพธิ์และบ้านหนองน้ำใหญ่มาตั้งเป็นชื่อว่าการอำเภอ แต่ตัดเอาเฉพาะคำว่า “หนองโพธิ์” ต่อมาย้ายที่ว่าการอำเภอไปอยู่ที่บ้านท่าแดง ตำบลปากพลี ซึ่งอยู่ริมคลองท่าแดง และเปลี่ยนชื่อจากอำเภอหนองโพธิ์ เป็น “อำเภอ

เขาใหญ่” ต่อมาในปี พ.ศ.2460 ได้เปลี่ยนชื่อจาก อำเภอเขาใหญ่ เป็น “อำเภopakพลี” ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่ออำเภอว่า “pakพลี” นั้น ว่ากันว่าแต่เดิมในสมัยโบราณประชาชนส่วนใหญ่สัญจรไปมาโดยทางเรือเนื่องจากถนนหนทางยังไม่มีความสะดวกสบายดังเช่นในปัจจุบันนี้ มีการใช้คลองยาง (อยู่ในท้องที่ตำบลpakพลี) กันมาก ในฤดูน้ำหลากน้ำจะไหลแรงและหมุนวนเรือที่ผ่านไปมามักจะล่มได้รับอันตราย บางคนถึงกับสูญเสียชีวิต ดังนั้น ประชาชนจึงร่วมใจกันสร้างศาลขึ้นเพื่อทำ “พลี” หรือ “พลีกรรม” เป็นการทำบุญ เช่น สรวงแก่ เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ปากคลอง จึงเรียกชื่อคลองบริเวณนั้นว่า “คลองpakพลี” และใช้เป็นชื่อเรียกหมู่บ้านและตำบลpakพลี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในปี พ.ศ.2457 ได้มีกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ คำว่า “อำเภอpakพลี” จึงตั้งเป็นชื่อทางราชการ

อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมมรดกชุมชนของ อำเภอpakพลี จังหวัดนครนายก

จากการสัมภาษณ์ พบว่า อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชน แบ่งได้เป็น 18 ประการ ซึ่งเมื่อนำให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น พบว่าอันดับหนึ่ง คือ มี “ปลาร้า” เป็นอาหารและส่วนประกอบของอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ จำนวน 367 คน คิดเป็นร้อยละ 69.9 อันดับสอง คือ มีอาหารพื้นบ้าน จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 65.7 อันดับสาม คือ มีวัดวาอารามที่เก่าแก่ จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 59.8 อันดับสี่ คือ ขนมพื้นบ้าน จำนวน 305 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 อันดับห้า คือ มีภาษาพื้นถิ่นดั้งเดิมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 53.0 อันดับสุดท้ายคือ เรื่องเล่าชาติพันธุ์ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. มีผ้าทอมือ เช่น ผ้าทอมือพื้นบ้าน	85	16.2	17
2. มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การนุ่งผ้าซิ่น มีสไบ	215	41.0	7
3. มีอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงจืด แกงบอน แกงขี้เหล็ก	345	65.7	2
4. มี “ปลาร้า” เป็นอาหารและส่วนประกอบของอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น แจ่ว	367	69.9	1
5. ขนมพื้นบ้าน เช่น ข้าวหลาม	305	58.1	4
6. มีศิลปะการแสดง เช่น การร้อง การรำ	146	27.8	10
7. มีภาษาพื้นถิ่นดั้งเดิมของตนเอง	278	53.0	5
8. เรื่องเล่าชาติพันธุ์ เช่น ประวัติ ที่มา นิทาน	76	14.5	18
9. มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ เช่น บ้าน อาคาร สถานที่	98	18.7	16
10. มีวัดวาอารามที่เก่าแก่	314	59.8	3
11. มีพิพิธภัณฑ์ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน	99	18.9	14
12. มีแหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ	145	27.6	11
13. มีขนบธรรมเนียมจารีตที่ยึดถืออย่างเหนียวแน่น	110	21.0	13
14. งานประเพณีบุญ-ทาน เช่น บั้งไฟ งานสารท	231	44.0	6
15. งานประเพณีที่เกี่ยวกับข้าวเหนียว เช่น ข้าวจี ข้าวเม่า	179	34.1	8
16. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำนา เช่น สู้ขวัญข้าว	134	25.5	12
17. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านไม้ไผ่ เช่น จักสาน	158	30.1	9
18. ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ เช่น นวดจับเส้น ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	99	18.9	14

จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ทั้ง 18 ประการ สามารถนำมารวบรวมได้เป็น 10 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านภูมิปัญญา ได้แก่ ผ้าทอมือ ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ภูมิปัญญาด้านไม้ไผ่ 2) ด้านการทำนา เช่น สู้ขวัญข้าว 3) ด้านประเพณีทางศาสนา ได้แก่ งานประเพณีบุญ-ทาน 4) ด้านประเพณีข้าวเหนียว เช่น ข้าวจี ข้าวเม่า 5) ด้านประเพณีความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมจารีตที่ยึดถืออย่างเหนียวแน่น และเรื่องเล่าชาติพันธุ์ 6) ด้านภาษาถิ่นดั้งเดิมของตนเอง 7) ด้านศิลปะการแสดง เช่น การร้อง การรำ 8) ด้านอาหาร ได้แก่ อาหารพื้นบ้าน ปลาไร่ และขนมพื้นบ้าน 9) ด้านการแต่งกาย เป็นการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การนุ่งซิ่น มีสไบ 10) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ สถาปัตยกรรม วัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ

ผลจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย: ปัจจัยบุคคลที่แตกต่างกัน ส่งผลต่ออัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชนแตกต่างกัน พบว่า ในภาพรวม ผู้ที่อาศัยในตำบลที่แตกต่างกัน มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สำหรับเพศและอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หากศึกษาในรายละเอียด พบว่า ผู้ที่อาศัยในตำบลที่ต่างกัน มีชาติพันธุ์ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก แตกต่างกันในทุกด้าน ส่วนระดับการศึกษา มีความแตกต่างเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านอาหารและด้านการแต่งกาย

เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่แตกต่างกัน ในบางด้าน ได้แก่ ด้านภูมิปัญญา ด้านภาษาถิ่น และด้านศิลปะการแสดง ส่วนอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่แตกต่างกันในบางด้าน ได้แก่ ด้านภูมิปัญญา ด้านการทำนา ด้านภาษาถิ่น ด้านศิลปะการแสดง ด้านอาหาร และด้านการแต่งกาย

ลักษณะการมีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่งในชุมชน ลักษณะการอาศัย อายุ และระยะเวลาที่ได้อาศัยอยู่ในอำเภอปากพลี ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2 ปัจจัยส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ของชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

	เพศ (t)	ตำแหน่ง ในชุมชน (t)	ลักษณะ อาศัย (t)	อายุ (F)	ตำบล (F)	ชาติพันธุ์ (F)	การ ศึกษา (F)	อาชีพ (F)	ระยะ เวลา (F)
1. ด้านภูมิปัญญา	2.285*	1.068	.878	.923	32.323***	10.657***	3.112**	2.739**	1.597
2. ด้านการทำงาน	1.862	.542	.069	1.150	33.996***	14.285***	2.916*	2.437*	.958
3. ประเพณีทางศาสนา	.223	-.254	.646	.093	38.580***	3.019*	4.950***	.741	.710
4. ประเพณีข้าวเหนียว	1.648	.781	.586	.791	53.794***	15.979***	4.348**	1.610	1.328
5. ประเพณีความเชื่อ	1.699	.304	-.300	1.932	44.033***	13.922***	3.882**	.989	3.392
6. ด้านภาษาถิ่น	3.169**	.678	1.642	.785	52.415***	58.334***	2.993*	2.749**	.948
7. ด้านศิลปะการแสดง	2.103*	.111	.382	1.374	57.047***	20.302***	7.976***	2.180*	1.135
8. ด้านอาหาร	.926	1.014	1.086	.644	34.420***	4.143**	1.964	2.188*	1.440
9. ด้านการแต่งกาย	-.025	-.360	.349	.792	24.686***	7.216***	1.108	3.047**	2.215
10. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	1.679	1.198	.136	.674	57.128***	15.901***	3.573*	.845	1.552
รวม	.393*	.714	.793	1.277	87.529***	24.686***	4.601***	2.187*	1.863

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ***อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การอภิปรายผล

อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกชุมชน มีการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 10 ด้าน ซึ่งมีความใกล้เคียงกับอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จากงานวิจัยของ มณีรัตน์ สุขเกษม และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (Sukkasem & Siri Wong, 2017) เรื่อง การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ จำแนกได้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) บริบทของชุมชน 2) ด้านสถาปัตยกรรม บ้านเรือน 3) ด้านประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ 4) ด้านการแต่งกาย 5) ด้านภาษา 6) ด้านอาหาร

7) ด้านการประกอบอาชีพ และจากงานวิจัยของ ปารรณา แซ่ฮึง (Sae-Ueng, 2013) ได้ศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวพวน ซึ่งมีความโดดเด่นในประเพณีและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ เช่น การทำนา การทอผ้า การทำจักสาน

จากผลการวิจัยพบว่า ชาติพันธุ์และตำบลที่อยู่อาศัยแตกต่างกันส่งผลให้มีความแตกต่างของอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาที่เป็นเช่นนี้เพราะในชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ 4 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยพวน ลาวเวียง จีน และไทย นอกจากนี้

ในแต่ละตำบลมีความแตกต่างกันอยู่ ตำบลปากพลี มีชาวไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในตำบลหนองแสง และตำบลเกาะหวาย มีชาวไทยพวนอยู่เป็นจำนวนมาก ในตำบลโคกกรวดและตำบลนาหินลาดมีลาวเวียงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ทำให้แต่ละชุมชนรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและยังคงวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้ เกิดการสืบทอดเป็นมรดกชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยววิถีถิ่น ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่ชุมชนต้องตระหนักถึงสิ่งที่ตนเองมีอยู่ หรืออัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของชุมชนและมรดกชุมชนเพื่อแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. ควรเสนอแนะให้ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น ส่งเสริมอัตลักษณ์และมรดกภูมิปัญญา ด้วยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทุนทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า พร้อมกับการสร้างปราชญ์ชุมชนรุ่นใหม่ เพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชน ให้สามารถสืบทอดกันด้วยความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและมรดกชุมชน

2. ผลการวิจัยมีความแตกต่างกันในเรื่องอัตลักษณ์ ด้วยความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ การศึกษาเพศ และอาชีพ ดังนั้น การสื่อสารต้องคำนึงถึงความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อเก็บบันทึกและรักษาไว้ให้ชุมชนได้สืบทอด เนื่องจากชุมชนไม่มีการจดบันทึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ และมักจะสูญหาย

2. ความแตกต่างของชาติพันธุ์ อาจมีสิ่งที่เหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละด้าน การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง จะทำให้เข้าใจอัตลักษณ์ในชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนตามชาติพันธุ์ ปัจจุบันไม่มีปฏิทินที่แน่นอนเกี่ยวกับการจัดประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน ทำให้คนรุ่นใหม่ติดตามได้ยาก จึงควรศึกษาและพัฒนาแนวทางการสื่อสารเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ติดตามและสืบทอดได้

REFERENCES

- Kanpanuek, C.& Ponkaew, C. (2009). *Finding The Identity of Phetchabun Rajabhat University by Participation*. Phetchabun : Phetchabun Rajabhat University. (in Thai)
- Suratsawadee, C., Tanaspansarrat, P., Suratsawadee, W., Janjamsai, M. & Booranasing, B. (2016). *Managing the Cultural Heritage of Smor Rieng for Sustainable Cultural Tourism by Community Participation*. Bangkok : Phranakhon Rajabhat University. (in Thai)

- Department of Tourism. (2018). **The Tourism Development Strategic Plan 2018-2021**. Retrieved June 19, 2020 from <https://www.dot.go.th/storage/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99/5V7jtvCF7hvNiPXPU7M0dT7giHiF1ZbRokN8nBVx.pdf> (in Thai)
- Department of Cultural Promotion, Minister of Culture. (2016). **Culture Lifestyle and Wisdom**. Bangkok: Rungsilp Printing. (in Thai)
- Pongponrat, K. (2017). **Overview of the Situation and Trends in World Tourism Department, Asiann and Thailand**. Retrieved December 16, 2018 from <http://msi.citu.tu.ac.th/public/upload/2.Trends%20and%20Issues%20of%20Tourism.pdf> (in Thai)
- Promnimitkul, K. (2015). **The Cultural Identity...Maintain or Destroy Community Identity**. In the book tells the Story of the Community, the xperience, and the Lesson Learned from the Community. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (pp.105-134) (in Thai)
- Yaownanon, K., Supasetsiri, P., Nopudomphan, K., Inchan, N. (2019). Thai-Phuan Symbols: study of Identity of the Thai-Phuan Community in the Central Region of Thailand for the Purposes of Determining a Design Framework. **Institute of Culture and Arts Journal Srinakharinwirot University**, 21(1), 166-185 (in Thai)
- Pongnak, I. (2014). **The Community Identity of the Ancient Town of U-Thong, Suphanburi Province**. Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)
- Sukkasem, M. & Siriwong, P. **Thai Phuan Identity Existence of Bandong Homestay through Sustainable Creative Tourism Context**. Retrived August 28, 2020 from [file:///C:/Users/NW/Downloads/105630-%E0%B9%84%E0%B8%9F%E0%B8%A5%E0%B9%8C%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1-268532-1-10-20171215%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/NW/Downloads/105630-%E0%B9%84%E0%B8%9F%E0%B8%A5%E0%B9%8C%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1-268532-1-10-20171215%20(1).pdf) (in Thai)
- Sae-Ueng, P. (2013). **The Settlement and Development of Laos Ethnic in the Eastern Region: Dynamic in Thai Society Context**. Chonburi : Burapa University. (in Thai)
- Bunnak, R. (2013). **Cultural Heritage**. Retrived July 28, 2019 from <http://www.marutbunnag.com/article/407/> (in Thai)
- Khunphon, S. (2014). **The Design and Development of Printed Media for Educate to Cultural Identity of Kohyor Community**. Songkla: Taksin University. (in Thai)

Plianroong, S. (2010). **Communication for The Construction, Maintain and Negotiation of a Monness Identity by a Diasporic Ethnic Mon Group under Globalization Currents**. Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)

Choiboomroong, T. (November 18, 2015). **Sustainable Tourism Management**. Retrieved October 2, 2018 from https://www.youtube.com/watch?v=_L3paNCs494 (in Thai)

Thairath Online. (June 11, 2020). **Tourism Income Lost 7.5 Billion**. Retrieved November 13, 2020 from <https://www.thairath.co.th/news/business/1865918> (in Thai)

Sungkharat U. & Taweeburut T. (2015). **Identity and Community-based Tourism Management in Southern Thailand Ecotourism Attractions**. Songkla: Prince of Songkla University. (in Thai)

.....